

Informační zdroje současného rodičovství

Stěžejní témata studií a preferované informační zdroje rodičovství

KATEŘINA NEUBAUEROVÁ

Abstrakt: Výzkum hledání informací rodiči z široké palety informačních zdrojů sociálního prostředí je interdisciplinární povahy a jeho systematickému zpřehlednění není věnováno mnoho pozornosti. Cílem této přehledové studie o výzkumech informačních zdrojů současného rodičovství je: 1. zjistit, na jaká témata se badatelé zaměřují ve vztahu k hledání informací rodiči, a 2. zmapovat, jaké informační zdroje rodiče preferují. Výzkumný vzorek obsahuje 36 výzkumů: 12 kvalitativních, 16 kvantitativních, čtyři výzkumy smíšeného designu, tři rešerše a jednu analýzu textu. Z této studie plyne, že badatelé zkoumají hledání informací rodiči o výchově a rodičovství v kontextu informační strategie rodičů, informačního chování na internetu, rodičovských znalostí, rodičovského vzdělávání, výchovy dětí, zdraví dětí, rodičovských obav, podpory rodičů a teoretických studií moderního rodičovství. Preferovanými informačními zdroji jsou přátelé, rodina, příbuzní a ostatní rodiče, ale také odborníci v dlouhodobém osobním kontaktu. Mezi zdroje patří také tištěná média a internet, který je vnímán jako zdroj první volby v důsledku nižší přístupnosti primárních informačních zdrojů. Pro rodiče představují informační zplnomocňující potenciál. Bylo by dobré zkoumat ho více ve vztahu k ohroženým skupinám rodičům, jako jsou matky samoživitelky, rodiče s nižším sociálně-ekonomickým statutem, a zaměřit ho také na otce.

Klíčová slova: informační zdroje rodičů, informační potřeby rodičů, informační chování rodičů, moderní rodičovství

1. ÚVOD

V globální informační společnosti dochází k celosvětové normalizaci hodnot díky moderním technologiím. Rodiče aplikují do výchovy rady z odlišných společností a kultur ve chvíli, když jim scházejí vlastní zkušenosti s péčí o dítě (Polivanova, 2015; Šeďová,

2006) a když se odvracejí od výchovných postupů vlastních rodičů, což se právě v České republice za posledních 40 let děje. Rodiče se nemohou opřít o jasný vzor rodičovství v pluralitní diverzifikované společnosti, a tak hledají informace o výchově v informačním prostředí. Zde se vedle sebe nacházejí publikace podložené vědeckými důkazy,

zkušenostmi, postojí odborníků a laiků. Nalézají se zde protichůdné informace z dob tzv. chladné neboli racionální výchovy založené na poznatcích medicíny a vedle nich postupy v souladu s moderními poznatky etnologie, antropologie, psychologie, komunikace a pedagogiky. Rodiče vnímají tlak společnosti na dobrý výkon v rodičovské roli (Borchard et al., 2008; Pavlicová, 2016; Masopustová et al., 2018) a nutnost konkurenceschopnosti dětí ve společnosti (Leung, Cui & Leung, 2014). Nabídka informačního je trhu rozmanitá a chaotická, poptávka rodičů vysoká.

Avšak informace nerespektující vývojové aspekty a pedagogické principy mohou vést k neadekvátnímu očekávání rodičů, k výchovným potížím a stresu. Poznatky výzkumů v této oblasti mohou pedagogy rodinného života inspirovat k úvahám, jak zvýšit zplnomocňující potenciál informačních zdrojů. Poukazují na potřebnost implementace kritického myšlení do rodičovské edukace. Díky poznatkům výzkumů lze efektivněji propojovat rodiče s adekvátními informačními zdroji, a to z hlediska rodičovských potřeb i obtížnosti textů. Zde vyvstává otázka míry vlivu vnitřních informačních zdrojů rodičů na strategii informačního chování, která není dostatečně prozkoumána. Více pozornosti by si zasloužilo informační chování otců a informační chování rodičů komplexně v mediálním a lokálním sociálním prostředí, na což naše řešerše reaguje především.

2. CÍL A METODOLOGIE STUDIE

Přehledová studie se zaměřuje na realizovanou výzkumná šetření věnující se porozumění informačnímu chování a informačním potřebám rodičů v podmínkách informační společnosti. Klade si za cíl 1. zjistit, na jaká témata se badatelé zaměřují ve vztahu k hledání informací rodiči, a 2. zmapovat, jaké informační zdroje rodiče využívají. Sekundárním cílem je podpořit zájem o výzkum v této oblasti a podnítit orientaci badatelů na možnosti podpory zplnomocňujícího potenciálu informačních zdrojů.

Pro naplnění cílů výzkumné práce byla zvolena metoda mapující přehledové studie, která podává komplexní přehled o studiích v dané oblasti (Mareš, 2013). Studie je pojímána jako neutrální výklad, tzn. snaží se zachytit nezkreslené aspekty zkoumané problematiky a integrovat výsledky nalezených výzkumů do teoretického pojetí spolu s identifikací jejich klíčových témat (ibid.). Zpracování studií vychází z postupů obsahové analýzy: základní jednotkou analýzy byl celý text, v němž byly analyticky hledány obecnější kategorie, které by text vystihovaly. To vytváří osnovu oddílu věnovaného výsledkům.

2.1 Proces hledání relevantních studií

V prvním kroku vyhledávání primárních publikací byla zvolena klíčová

slova článku v anglickém, českém i německém jazyce. Pro vyhledávání byla použita i další slova, a to *searching for information about behavior parents* a *information quelle of parents about behavior*. Po zadání klíčových slov v kombinaci s nadřazenými slovy *mother, father, parenthood* a *parents* do vyhledávačů Google Scholar, Eric, Web of Science a Scopus byly nalezeny výzkumy v oblasti preference informačních zdrojů zaměřené na hledání informací v široké paletě zdrojů informačního prostředí. Sousední *parental education* bylo nahrazeno termínem označujícím konkrétní výchovné působení rodičů *information behavior of parents*, což vedlo k vyhledání relevantnějších publikací vzhledem k tématu rešerše. Metodou sněhové koule pak byly nalezeny další primární publikace.

2.2 Kritéria výběru studií

Do výběru (viz tabulka v příloze) byly zahrnuty studie, které se věnují preferenci informačních zdrojů z široké dostupné nabídky lokálního a mediálního prostředí. Formálně lze výzkumy rozdělit na ty, které se primárně věnují preferenci informačních zdrojů, a na ty, kde se preference informačních zdrojů ukázala jako proměnná výzkumu, přičemž ve výsledcích studie je uveden výčet zdrojů preferovaných rodiči. Tento postup je zvolen, protože podobných výzkumů není mnoho a jsou spíše okrajovým tématem psychologických, zdravotních a pedagogických věd, sociální práce či rodinných a komunikačních

studií. Zařazeny byly primární publikace z recenzovaných vědeckých časopisů od roku 1980 do února 2021.

V zařazených studiích byli respondenti vybíráni z řad široké rodičovské veřejnosti. Nebyly zařazeny výzkumy, které se zabývaly informačními zdroji z pohledu marketingu či webového designu a/nebo nastavením klíčových slov datového systému. Vyloučeny byly také výzkumy zaměřené na strukturu, metodu a efektivitu programů pro podporu rodičovských dovedností.

2.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek (viz příloha) čítá 36 studií, z toho 12 kvalitativních a 16 kvantitativních výzkumů, z nichž je šest reprezentativní povahy (Jacobson & Engelbrecht, 2000; Šedová, 2006; Bouche & Migeot, 2008; Thorslund, Hanse & Axberg, 2014; Rudi et al., 2018; Lähteenmäki, Hakyemez-Paul & Pihlaja, 2019). Dále byly nalezeny čtyři studie smíšeného designu s reprezentativní kvantitativní částí (Smolka, 2002; Mühling & Smolka, 2007; Lee, 2018; Pluye et al., 2020) a tři rešerše informačního chování rodičů na internetu (Plantin & Daneback, 2009; Dworkin, Conell & Doty, 2013; Doty & Dworkin, 2014).

2.4 Respondenti a participanti vzorku výzkumných studií

Výzkumy oslovují zejména rodiče potomků ve věku 0–18 let. Nejvíce

jsou ve studiích zastoupeni rodiče dětí ve věku 0–6 let. Na tyto respondenty se zaměřuje zhruba třetina kvantitativních výzkumů. Je to období rychlých změn ve vývoji dítěte plné tzv. informací okamžité spotřeby (Radey & Randolph, 2009). Rodiče mají pocit, že na výchovu dětí mají silný vliv (Peet, 1994; Mühling & Smolka, 2007), přičemž jejich informační potřeby a chování jsou ovlivňovány vývojovými milníky dítěte (Jang & Dworkin, 2014). Rodiče předškolních dětí mají specifické obavy, které se zásadně liší od obav rodičů kojenců a adolescentů (Baker, Sanders & Morawska, 2017) a vedou k častějšímu hledání informačních zdrojů (Peet, 1994).

V nadpoloviční většině studií je osloven vzorek participantů s vyšším socioekonomickým statusem, vysokoškolsky vzdělaných rodičů s vyššími příjmy, žen středního věku (30–49 let) střední společensko-ekonomické třídy žijících v manželství, většinou z příměstských a městských oblastí.

3. TEMATICKÉ ZAMĚŘENÍ VÝZKUMŮ

Studie zařazené do přehledové rešerše přispívají k poznání informačních zdrojů současného rodičovství a přináší pohled na témata, v jejichž rámci je osvětleno, v čem jsou informační zdroje pro rodiče důležité. Z hlediska metodologie a teoretického zaměření byl nalezen vzorek 36 studií rozličných přístupů a pojetí této problematiky.

3.1 Informační strategie rodičů

Potřeba úspěšného rodičovství vtaňuje rodiče do informačního prostředí, kde volí informační strategie v paletě pestré nabídky zdrojů. Informační chování zkoumají studie vzdělávacích potřeb rodičů z pohledu sociálně demografických dat v teoretickém rámci informačních a komunikačních věd (Marden & Nicholas, 1998) a z pohledu užitečnosti získaných informací (Rudi et al., 2018). V obou studiích autoři konstatují, že rodičovské potřeby se utvářejí v souvislosti s věkem dítěte, rodinnou situací a postavením na pracovním trhu. Studie poukazují na důležitost porozumění potřebám rodičů, mezi něž patří ochrana rodičovského sebepečení a identity. Proto je zapotřebí vřelý přístup bez známek odsouzení a kritiky (Marden & Nicholas, 1998; Walker, 2012).

Kvalitativní studie (Peet, 1994) sleduje strategii hledání informací v psychologickém pojetí v konceptu motorické, sociální a kognitivní domény vývoje. Jako konceptualizaci informační sítě označuje autorka (ibid.) hledání informačních zdrojů kolem daného problému. Hledání nutně nemusí zahrnovat všechny typy informačních zdrojů – formální, neformální a mediální –, ale pouze některé z nich (ibid.). Skladbu zdrojů v této síti bude především ovlivňovat odbornost a doména problému. K řešení výchovné situace v doméně sociálního vývoje volí rodiče spíše neformalizované zdroje informa-

cí, které pomáhají budovat rodičovské styly, hodnoty a dovednosti v průběhu jednotlivých stadií rodinného života. Hledání se tak odvíjí od porozumění obsahu, jeho dostupnosti, důvěryhodnosti, důvěry v informace a určité spřízněnosti se zdrojem (Walker, 2012).

3.1.1 Informační chování rodičů na internetu

Vzhledem k rozmachu internetu se zájem badatelů o informační chování přesunul do online prostoru, který se stal pro řadu rodičů dominantním informačním zdrojem pro svou snadnou dostupnost, pohodlné užívání i anonymitu (Doty & Dworkin, 2014; Leung et al., 2014; Baker et al., 2017; Rudi et al., 2018). Kvůli oslabené sociální podpoře v přímém kontaktu přátel, rodičů a příbuzných je internet užíván rodiči přednostně (Plantin & Daneback, 2009; Doty & Dworkin, 2014). Výzkum srovnávající online a offline zdroje v rámci informačních a komunikačních věd definuje koncept tzv. mezery ve znalostech (Radey & Randolph, 2009). Ten je již překonán, protože internet je dostupný téměř každé rodině, a proto začal skýtat možnost oslovit také ohrožené skupiny rodičů (Kim, 2015; Baker et al., 2017). Přístup k němu je spojován s fenoménem digitální propasti, kdy méně vzdělaní rodiče mohou pociťovat obtíže dostat se k relevantním zdrojům (Radey & Randolph, 2009; Song et al., 2013). To potvrzují výsledky srovnávacího výzkumu (Baker et al., 2017), který sleduje rozdíly ve vyhledávání informací mezi

rodiči s vysokým a nízkým socioekonomickým statusem. Ve shodě s dalšími autory (Dworkin et al., 2013) uvádějí jako predisponující faktor vyhledávání kvalitních informací webové dovednosti a postoj k technologiím. Důvěra v online informace není absolutní, ovlivňuje ji ochota trávit čas na internetu, vnímání užitečnosti a důvěryhodnosti informací (Leung et al., 2014).

3.1.2 Rodičovské znalosti

Rodičovské znalosti jsou podporující složkou rodičovských zdrojů, avšak v kontextu informačního hledání jsou málo probádané. Bornstein et al. (2010) míní, že rodičovské znalosti propojují kompetence a pocit sebeúčinnosti, a definují kognitivní připravenost čili míru znalostí o výchově a vývoji dítěte, schopnost informace syntetizovat a aplikovat do výchovy. Kromě rodičovské gramotnosti implikuje termín potřebu sociálně komunikačních dovedností důležitých pro vytěžení sociálně emoční podpory zdrojů rodičovství. Metzlerová et al. (2012) hledají cestu ke snadno šířeným informacím na vědeckém základě formou video programu. Obsah může být přizpůsoben multikulturně rozmanité veřejnosti, protože forma samoobslužného vzdělání je preferována před kontaktem s odborníky (ibid.). Bornstein et al. (2010) zkoumají míru znalostí v kontextu preferovaných informačních zdrojů a spíše doporučují motivaci k účasti na kurzu rodičovství než hledání snadno dostupných informací o vývoji. Nicméně v jejich cílové

skupině nejsou rodiče s klinickými obtížemi jako ve studii Metzlerové et al. (2012), kde jich je 50 %.

3.1.3 Rodičovské vzdělávání

Šedová (2006) dokládá, že programy rodičovského vzdělávání nejsou příliš vyhledávány, rodiče více preferují informální vzdělávání. Přístupu k rodičovskému vzdělávání lze porozumět skrze postoje k učení se rodičovství, kdy Šedová (2007) uvádí tři kategorie. Jedná se o příznivce, kteří uvažují dopředu a vnímají vzdělávání jako prevenci i jako koníček, dále vlažné zájemce, kteří přistoupí ke vzdělávání ve chvíli krize, a nakonec odpůrce, kteří jej vnímají jako nepatřičnou intervenci zvenčí a kladou důraz na intuici a instinkty (ibid.). Kimová (2015) zjišťuje preference obecných a konkrétních témat výchovy zaměřených na dítě, milníky výchovy a disciplínu. Témata zaměřená na samotné rodiče, prostředí i rodinu byla volena méně (ibid.). Je efektivnější posuzovat potřeby rodičovského vzdělávání konkrétně podle rodinné situace, etnické příslušnosti a sociálního statusu (ibid.). Samotnému plánování programu rodičovského vzdělávání by mělo předcházet šetření vzdělávacích potřeb rodičů (Kim, 2015; Jacobson & Engelbrecht, 2000), vzdělávání by mělo být nabízeno nestigmatizující a zábavnou formou (Šedová, 2007).

3.1.4 Výchova dětí

Dvě studie smíšeného designu zkoumají informační potřeby a chování

rodičů v oblasti výchovy, kteří reagují na proměny společenských podmínek rodičovství (Smolka, 2002; Mühling & Smolka, 2007). Kvalitativní studie (Akister & Johnson, 2002) sleduje ochotu rodičů využít telefonickou linku důvěry. Rodiče nejsou příliš nakloněni využití odborné pomoci, a to kvůli pocitu nedůvěry ve své rodičovské dovednosti a nevolí překročit se svými obtížemi hranice rodiny (ibid.). Neochotu rodičů poradit se s odborníky by mohla pomoci překonat instituce komunitního vzdělávání (Smolka, 2002). Mühlingová a Smolková (2007) sledují postoje rodičů k rodičovskému vzdělávání na základě přijetí, nepřijetí nebo integrace výchovného vzoru svých rodičů do výchovy potomka. Předkládané informace by měly být srozumitelné, krátké, přívětivé a měly by odkazovat na informace složitější (Smolka, 2002).

3.1.5 Zdraví dětí

Výzkumy ukazují, že hledání informací o zdraví podporuje zdravotní uvědomění (Bouche & Migeot, 2008). Srozumitelně podané informace pomáhají zvýšit kvalitu života rodičů (Pluye et al., 2020) a podpořit sebedůvěru při řešení problémů (Song et al., 2013). Data ukazují, že vzájemnou podporou online sdílení informací dochází k normalizaci využívání služeb rodičovské podpory (Thorslund et al., 2014).

3.1.6 Rodičovská podpora

Výzkumy rodičovské podpory jsou implicitní součástí výzkumů informač-

ních zdrojů rodičovství. Zde studie shodně docházejí k závěru, že rodiče preferují informační zdroje ze svého přirozeného prostředí přátel a rodiny (Johnson et al., 2005; Akister & Johnson, 2004; Lähteenmäki et al., 2019). Johnson et al. (2005) z analýzy dat vyvozují, že rodiče mají omezené povědomí o dostupné sociální podpoře. Je tedy potřeba vytvořit nabídku univerzálních nestigmatizujících služeb v osobním kontaktu, protože kognitivní vnímání sociální podpory přispívá k psychické pohodě (Doty & Dworkin, 2014). Rodiče váhají oslovit formalizované informační zdroje sociálních služeb (Johnson et al., 2005) a úřady (Lähteenmäki et al., 2019). Zde by mohlo pomoci sblížit instituce rodiny a školy (Akister & Johnson, 2004). Sociální podpora snižuje pocit izolace (Johnson et al., 2005) a poskytuje emoční podporu ke snížení stresu (Doty & Dworkin, 2014).

3.1.7 Rodičovské obavy

Rodičovské obavy v kontextu informačních potřeb sleduje Camdenová se spolupracovníky, kteří se snaží porozumět ochotě rodičů přistoupit ke službám podpory v závislosti na míře opožděného vývoje dítěte. Autoři docházejí k závěru, že ochota přístupu ke službám záleží na vstřícnosti pracovníků vyslechnout rodiče a vnímat jejich kompetence ve vztahu k dítěti (Camden et al., 2020). Další studie (Koepke & Williams, 1989) sleduje rodičovské obavy a preference informačních zdrojů v závislosti na vzdělání rodičů dětí

předškolního věku. Tito rodiče by ocenili možnost hovořit o svých frustracích a emocích spojených s výchovou, preferují především popovídání si s přáteli a s ostatními rodiči. Studie potvrzují nutnost vnímání potřeb rodičů i citlivého a empatického přístupu k jejich obavám, ačkoli v hledáčku autorů je primárně zájem dítěte.

3.2 Rodiči preferované informační zdroje

Tato část studie zodpoví otázku druhého cíle rešerše, kterým je zmapovat informační zdroje, jaké rodiče využívají. Nejprve je popsáno obecnější členění rodičovských zdrojů, následně pak konkrétní informační zdroje.

3.2.1 Členění informačních zdrojů rodičů

Členění informačních zdrojů není jednotné. Někteří autoři je dělí na neprofesionální, profesionální a mediální (Ateah, 2003; Akister & Johnson, 2004; Radey & Randolph, 2009). Na poli nespecifické primární prevence v oblasti rodičovství je používáno rozčlenění na zdroje neformální, formální a mediální (Šedová, 2006; Bornstein et al., 2010). Formální zdroje garantují odborné informace (Peet, 1994). Jejich vyhledávání označuje Walker (2012) jako formalizované, tj. vztahující se k instituci, anebo neformalizované, které má složitější povahu vycházející z nutnosti vyjasnění významů. U neformálních zdrojů hraje důležitou roli

nejen sociální propojení, vzájemná důvěra a organizace zájmů, ale také vlastní emoční obraz, schopnost zhodnotit informace a dovednost připojit se ke zdroji neboli konjunktivita (Walker, 2012). Podpora v osobním kontaktu je při sdílení informací nejefektivnější – rodiče nejprve osloví nejbližší v osobním kontaktu, pak online známé a nakonec profesionální zdroje (Bornstein et al., 2010). Použití všech tří typů zdrojů (profesionálních, neprofesionálních i mediálních) označují Radeyová a Randolphová (2009) termínem *triangulace*. Determinující proměnnou tohoto dělení zdrojů jsou možnost komunikace se zdrojem, sociální dovednosti a gramotnost rodičů. Jejich rozdělení koresponduje s tím, jak byly možnosti informačních zdrojů předkládány účastníkům prezentovaných studií.

3.2.2 Informační zdroje lokálního prostředí přátel a rodiny

Mezi preferované primární informační zdroje patří širší rodina, přátelé, prarodiče a peer zdroje čili ostatní rodiče. Tím, jak se zvýšila geografická mobilita a věková segregace generací, snížila se dostupnost prarodičů a dalších příbuzných (Bornstein et al., 2010). Rodiče osloví prarodiče na základě jejich fyzické dostupnosti, nedostupnosti jiných zdrojů (Radey & Randolph, 2009) či postojů vůči jejich autoritě (Smolka, 2002; Šedřová, 2007), což závisí na zkušenostech z dětství. V preferenci otce hraje roli předpoklad, že nemá zkušenosti s péčí o děti (Masopustová et al.,

2018), ale také jeho snadná dostupnost, proto jej preferují zejména zadané matky zdravých dětí. Naopak otec preferuje matku dítěte (Radey & Randolph, 2009; Masopustová et al., 2018) a rodinu (Lähteenmäki et al., 2019). V kontaktu s primárními informačními zdroji se rodiče cítí být rovnocennými partnery, kdy jejich zplnomocňující potenciál závisí spíše na sociálně komunikačních dovednostech než na určité míře gramotnosti a sociálním statusu. Primární informační zdroje uklidní, dodají sebedůvěru a otevírají cestu k vnitřním zdrojům rodičovství. Mohou také přinést podněty ke změnám, ale netlačí na ně (Šedřová, 2006). Vnitřní zdroje rodičovství jsou intuice, víra, učení a zkušenosti z dětství (Peet, 1994), pozorování a znalosti (Camden et al., 2020). Rodiče vnímají, že právě vnitřní zdroje jsou užitečnější z pohledu poskytnutí informací o sociálním vývoji dítěte spíše než o motorickém a kognitivním vývoji – zde se cítí být vázáni na odborníky (Peet, 1995).

3.2.3 Komunitní organizace jako zprostředkovatel informací

Komunitní organizace jsou místem zprostředkování informací i prostorem pro získání přátel (Marden & Nicholas, 1998). Autoři doporučují posilovat budování nových přátelství vytvořením prostoru, kde lze sdílet informace a zkušenosti v osobním kontaktu. Vhodným prostorem jsou komunitní organizace praktikující politiku otevřených dveří (Johnson et al., 2005), které jsou pro-

vázané svými aktivitami s lokálním sociálním prostředím. Zdravotníci by měli být také snadno přístupní a poskytovat rodičům oporu a edukaci v případě obav (Camden et al., 2020). Organizace jsou důležitým prostředníkem mezi uživateli, službami a nabídkou informací, kdy je zásadním momentem připojení ke zdroji informací osobní kontakt s vstřícnou komunikací (Akister & Johnson, 2004). Naopak pokud rodiče vnímají své nedostatky, tak formální pomoc spíše nevyhledají (Johnson et al., 2005).

3.2.4 Odborníci jako informační zdroj

Od odborných zdrojů očekává rodičovská veřejnost určité odborné kvality (Peet, 1994; Radey & Randolph, 2009). Ochotu jim naslouchat a vyhledat odbornou pomoc zvyšuje míra obav spojená se zpožděným vývojem a s tím, jak si potomek vedl ve srovnání s ostatními dětmi. V těchto případech záleží rodičovské obavy a potřeba hledání informací a jejich zaměření na věk dítěte (Leung et al., 2014; Kim, 2015; Baker et al., 2017), na sociálním statusu rodiny (Kim, 2015) a na prostředí, v němž rodina žije (Johnson et al., 2005; Marden & Nicholas, 1998). Impulz vyhledat pomoc je podmíněn vnímaným přístupem ke zdrojům (Camden et al., 2020), ochotou se připojit a schopností porozumět danému zdroji. Rodiče dokáží identifikovat své obavy a jsou schopni si zvolit adekvátní možnosti řešení, které by se mělo plánovat v kontextu prostře-

dí, v němž vzniklo (Akister & Johnson, 2004). Profesionála se rodiče zdráhají oslovit ve chvílích, kdy jim pomáhá sociální síť vztahů, nebo když mají rozpačky se svěřit (Akister & Johnson, 2002). Podpořit chuť oslovit odborníky může přítomnost důvěrných zdrojů v dlouhodobém kontaktu (Walker, 2012). Vyhledávanými odborníky tak jsou např. obvodní pediatr, teolog a pedagog (tab. 3). Rodiče mohou pociťovat obavy, že odborník nad nimi převezme moc a bude do jejich života příliš zasahovat (Johnson et al., 2005). V oblasti výchovy mohou vnímat rady jako „pseudo-expertní teoretizování“ (Šedřová, 2006) narušující pocit autenticity a sebezpojetí v rodičovské roli. Odborné informace se stávají relevantními ve chvílích, kdy reagují na rodičovské potřeby v kontextu situací a kdy se stanou předmětem dialogu, ale nemusí vést ke změně chování (Pluye et al., 2020). Odborníky v osobním kontaktu vyhledávají většinou rodiče s vyšším vzděláním, protože se vedle nich cítí jako partneři vzhledem k podobné míře gramotnosti (Jiyoung & Quick, 2014).

3.2.5 Internet jako informační zdroj

Odborníci v osobním kontaktu jsou dnes méně dostupní vzhledem k nedostatku času i nedostatku samotných odborníků v daném sektoru, a proto se internet stává zdrojem první volby. Specialisty nenahrazuje, funguje pouze jako doplňující zdroj informací (Leung et al., 2014; Bouche & Migeot, 2008).

Jako důvěryhodné online zdroje udávají matky pediatra a dětskou sestru, hned poté ostatní online rodiče, u nichž si cení zejména informací o rodičovství a sociální podpory (Bernhardt & Felter, 2004; Jiyoung & Quick, 2014).

Badatelé sledují, jaké faktory ovlivňují přístup rodičů k informacím z pohledu demografických dat, socioekonomického statusu (Jacobson & Engelbrecht, 2000; Radey & Randolph, 2009; Kim, 2015), webových dovedností (Rothbaum, Martland & Janssen, 2008; Janga & Dworkin, 2014) nebo nabídky služeb v oblasti informovanosti rodičů (Johnson et al., 2005; Camden et al., 2020). Vzdělání rodiče se dozvídají o nových zdrojích na základě doporučení a volí složitější způsoby hledání, které přinášejí relevantnější a důvěryhodnější výsledky. Dále se více zaměřují na funkci webů, jejich relevanci a důvěryhodnost (Rothbaum et al., 2008). Oproti tomu rodiče s nižším sociálním statusem se častěji obracejí na rodinné zdroje než na ty internetové (Lähteenmäki et al., 2019). Hledají informace naslepo a zaměřují se na to, zda web nabízí uživatelsky přívětivé formulace (Rothbaum et al., 2008).

3.2.6 Tištěná média – knihy, časopisy, noviny a brožury

Tištěná média jsou klasickými zástupci informálního vzdělávání. Knižní trh plný výchovných přístupů je adekvátně nasycen informacemi vztahujícími se k rodičovským potřebám,

a proto také knihy patří k preferovaným informačním zdrojům (Lacinoová, 2004), které se významně podílejí na zvyšování rodičovských znalostí (Marden & Nicholas, 1998; Bornstein et al., 2010). Co autor napíše, to by měl čtenář určitým způsobem pochopit. Tištěná média jsou tedy pouze jednosměrnou komunikací, kdy nelze vyjasnit významy v dialogu. Podporující potenciál tištěných médií závisí na kritickém myšlení rodičů a jejich gramotnosti. To by měl autor publikace respektovat a propojit s určitou mírou odborné kvality textu tak, aby byl pro čtenáře snadno pochopitelný.

3.2.7 Televizní a rádiové vysílání

Televizní a rádiové vysílání nejsou vnímány jako užitečný informační zdroj (viz příloha). Mají podporující potenciál a skýtají nízkoprahový přístup k informacím, kdy dokáží oslovit širokou rodičovskou veřejnost prostřednictvím celé škály pořadů, které se zábavnou formou věnují tematice rodičovství (Mühling & Smolka, 2007). Média mohou vytvořit užitečná, zajímavá a realistická znázornění informací o výchově, která však často neodpovídají vědeckým důkazům (Metzler et al., 2012). V tomto směru by bylo třeba propojit odbornou kvalitu se zábavnou formou, která osloví především rodiče z řad ohrožených skupin (Johnson et al., 2005; Kim, 2015), a to vzhledem k jejich preferenci samoobslužných zdrojů informací (Metzler et al., 2012).

4. DISKUSE

V diskusi jsou představena stěžejní a opomíjená témata předložených studií týkajících se preference informačních zdrojů současného rodičovství a výsledky přehledové studie v oblasti informačního chování rodičů.

Zájem badatelů se přesunul do online prostoru, což dokládá množství studií, které věnují pozornost pouze internetu (viz příloha). Výzkumy informačního chování v lokálním a mediálním informačním prostředí nabízejí pochopení toho, jak se formují informační sítě rodičovské podpory. Rodiče dokáží identifikovat své obavy a jsou schopni si zvolit adekvátní možnosti řešení v kontextu prostředí, v němž vznikly (Akister & Johnson, 2004). Zde by měla „sociálně výchovná práce začlenit do svého působení komplexní perspektivu sociálního pole, do něhož jsou osoby i instituce situovány, a měly by se brát v potaz aspekty materiálních, sociálních a individuálních proměnných, které podmiňují životní situace“ (Lorenzová, 2017, s. 65). Determinující proměnnou se napříč výzkumy ukazuje být vzdělávací kapitál rodičů, kdy se přístup k informacím stává stratifikačním činitelem společnosti (Borchard et al., 2008). Lze jej podpořit pedagogizací informačního prostředí a zohledněním aspektů připojení ke zdroji a přístupu k informacím, kterými jsou jazykový kód a gramotnost cílové skupiny rodičů.

Ústředním tématem mnoha studií se stala tzv. digitální propast v přístupu

k relevantním informacím v kontextu socioekonomického statusu. Realizují se analýzy webových textů z pohledu komunikačních věd, kdy lze zhodnotit úroveň jazykové srozumitelnosti. V oblasti vzdělávání je patrný paradox požadavku odborníků, aby se rodiče obraceli na informační zdroje založené na vědeckých důkazech (Bornstein et al., 2010), ačkoli takové texty jsou přístupné především rodičům s vyšším vzděláním. Roli zde hraje jazykový kód, který je určitým limitem vzhledem ke vzdělání autorů a jejich odborným znalostem, protože „systém vyššího školství je svým jazykem, normami a hodnotami adaptován na kulturu středních vrstev“ (Havlík & Koča, 2011, s. 89). Pokud jsou texty psány obtížným jazykem, není jejich podpůrný potenciál plně využit. To podporuje analýza dat, kdy vyšší vzdělání koreluje s používáním profesionálních zdrojů a médií (Radey & Randolph, 2009).

Rodiče preferují v oblasti zdraví internet jako primární informační zdroj, avšak v oblasti výchovy převládají zdroje v osobním kontaktu (viz příloha). Důvodem může být kauzální povaha informací o zdraví. V případě výchovy je třeba vnímat širší kontext informací a vést dialog pro vyjasnění jejich významu. Tato rešerše poukazuje na význam osobního kontaktu v předávání informací a na potenciál organizací podpořit proces sdílení informací v osobním kontaktu (Smolka, 2002; Marden & Nicholas, 1998). V osobním přístupu pak lze lépe propojit rodiče

s informacemi na vědeckém základě, které ulehčují orientaci ve výchovné situaci a zlepšují schopnost adekvátně interpretovat chování dítěte (Bornstein et al., 2010). Avšak pokud jsou informace podány expertním způsobem, rodiče se proti nim vymezují (Šedová, 2007). Jsou realizovány odborné analýzy textu a jeho obtížnosti skrze stupeň jazykového kódu, ale schází přímé zacílení do oblasti výchovy. Schopnost orientace v nabídce informačního trhu a přístup k relevantním informacím lze sledovat skrze míru kritického myšlení, jehož podpora by měla být implicitní součástí rodičovské edukace jako opora zdravého přístupu v přijímání informací založených na vědeckých důkazech.

Výzkum vnitřních zdrojů rodičovství byl pouze jeden (Peet, 1995). Takto zaměřené studie by ozřejmily dopad vnitřních zdrojů rodičovství na informační chování i míru rezistence vůči paradigmátům výchovných trendů moderní společnosti, kdy se sebejistota rodičů hroutí pod tlakem společenského konstruktů „dobrého rodičovství“, s nímž se porovnávají (Masopustová et al., 2018). Zejména matky mají samy od sebe vyšší očekávání, pokud se jedná o zvládnání výchovných situací. Také proto – ačkoli nevnímají potíže s výchovou – je stejně trápí pocit nižší sebeúčinnosti (Morawska et al., 2008). Zde se silně zvnitřnění požadavků intenzivního mateřství negativně odráží na psychické pohodě, což vede ke stresu a vyčerpání (Meeussen & Van Laar, 2018). Pak lze konstatovat, že pocity

rodičovské sebejistoty a sebeúčinnosti jsou významnějším faktorem v efektivitě rodičovství než samotné znalosti (Morawska et al., 2008). Tento závěr podporuje preference neformálních zdrojů, které pocit jistoty dodají spíše než intervence odborníků.

Informální vzdělávání se ukazuje jako nejvyužívanější forma rodičovského učení (Peet, 1995; Šedová, 2006), avšak větší pozornost studií o informačním chování je věnována neformálnímu vzdělávání a míře ochoty k jeho využívání. Analýza předložených dat ukazuje jako primární informační zdroje partnera, přítele, příbuzné, známé a ostatní rodiče. Informační zdroje neformálního vzdělávání bez možnosti vzájemné interakce jsou pak knihy, časopisy a internet, televize a rádio. Jeden z výzkumů (Mühling & Smolka, 2007) ukázal, že se během pěti let snížil zájem rodičů o neformální vzdělávání. Současně však došlo k prudkému rozmachu internetu (Plantin & Daneback, 2009), kdy se otevřel český trh zahraničním autorům a nabídka knih korespondovala s poptávkou a potřebami rodičovské veřejnosti (Lacinová, 2004). Internet a knihy jako zdroje informálního vzdělávání tak mohou nahrazovat potřebu účasti v programu neformálního vzdělávání, což by bylo vhodné prozkoumat blíže. Je otázkou, zda je snížený zájem o neformální vzdělávání způsoben spíše zvýšenou nabídkou informálního vzdělávání (díky rozmachu internetu a zvýšené publikační činnosti), nebo rezignací na rodičovské vzdělávání kvůli

přetlaku nabídky protichůdných informací (Šeďová, 2007).

Specifickou otázkou výzkumů je volba participantů studií. Zde v případě náhodného výběru odpovídá výzkumný vzorek studií specifickým moderního rodičovství, jak jej definuje Polivanova (2015): mladí vzdělaní rodiče středního věku, spíše ženy, v partnerství, v konfliktu mezi hodnotami rodiny a kariéry, s potřebou se vzdělávat. Účast žen je podporována zvolenou formou sběru dat, kdy se telefonické rozhovory realizují dopoledne (Smolka, 2002). Dotazník vyplňují spíše rodiče, kteří se o problematiku zajímají a mají pocit, že rodičovství zvládají, ti se pak ochotněji o své zkušenosti s rodičovstvím podělí (Sanders, 1999). V takových případech se častěji jedná o rodiče s vyšším vzděláním. Nejsou ovšem k dispozici validní data v oblasti informačního chování rodičů s nižším socioekonomickým statutem, kteří jsou ve výzkumných vzorcích zachyceni zhruba v třetinovém zastoupení. Tito rodiče nemají čas na vyplnění dotazníků, když jsou oslovováni v pracovní době, popř. matky samoživitelky vnímají své nedostatky ve výchově a zdráhají se výzkumu zúčastnit (Smolka, 2002). Dostatečná pozornost není věnována ani informačnímu chování otců, přestože se stále více zapojují do výchovy (Dworkin et al., 2013; Lähteenmäki et al., 2019). Do budoucna by bylo vhodné těmto skupinám přizpůsobit způsob sběru dat, např. podpořit jejich účast osobním kontaktem výzkumníka a přizpůsobit sběr dat ča-

sovým možnostem a specifickým skupin ohrožených rodičů i otců.

Předložená studie má více limitů. Jedná se zejména o deskriptivní studii. Byly zvoleny dva jednodušší cíle se zaměřením zpřehlednit rozsah současného bádání v oblasti preference informačních zdrojů z široké nabídky mediálního a lokálního prostředí. Takto úzce pojaté téma je zatím málo probádané a dostupné výzkumy jsou z větší části spíše nereprezentativní povahy. Závěry ukazují na tematické kontury této problematiky, avšak nelze z nich činit konkrétní závěry vzhledem k malému množství nalezených prací.

5. ZÁVĚR

Studie si kladla za cíl 1. zjistit, na jaká témata se badatelé zaměřují ve vztahu k hledání informací rodiči, a 2. zmapovat, jaké informační zdroje rodiče využívají.

Ve vztahu k prvnímu cíli je možné uvést, že badatelé sledují informační chování a potřeby rodičů z různých úhlů pohledu. Ve vzorku 36 předložených studií bylo nalezeno osm tematicky zaměřených skupin: informační strategie rodičů, informační chování na internetu, rodičovské znalosti, rodičovské vzdělávání, výchova dětí, zdraví dětí, rodičovské obavy a podpora rodičů. Napříč tematickými skupinami se prolínají témata: socioekonomický status, vnímání užitečnosti, důvěryhodnost informačních zdrojů, pocit sebeúčinnosti rodičů, rodičovská gramotnost a kritické myšlení.

Ohledně druhého cíle lze konstatovat, že preferovanými informačními zdroji o výchově a rodičovství jsou primární informační zdroje, tedy přátelé, rodina, blízcí lidé, příbuzní a ostatní rodiče (tzv. peer zdroje), popř. i odborníci v dlouhodobějším kontaktu, zejména lékař, zdravotní sestra a pedagog. Lze konstatovat, že z hlediska informačních zdrojů jsou pro mnoho rodičů zásadní osobní vztahy a vytváření sociálních sítí. Hledání informací na internetu je sice doplňkovým zdrojem odborných informací, avšak zdrojem první volby (Plantin & Daneback, 2009). Ke zdrojům patří také tištěná média, jako jsou knihy a časopisy, z elektronických médií pak rozhlas, televize a internet. Média jsou podstatnou součástí informálního vzdě-

lávání, v získávání informací o výchově jsou nejpoužívanější formou rodičovského vzdělávání (Šedová, 2006). Za efektivní činitele pedagogizace informačního prostředí lze považovat komunitní organizace, které mohou vytvořit prostor a podmínky pro předávání informací v osobním kontaktu.

Analýza ukázala, že téma informačních zdrojů moderního rodičovství má interdisciplinární povahu, kdy relevantní poznatky nacházíme rozptýlené v mnoha výzkumech z komunikačních, pedagogických, zdravotních a sociálně-psychologických věd. Dosud chybí ucelený teoretický základ informačního chování rodičů v oblasti výchovy a jeho vlivu na podporu rodičovských kompetencí a pocit sebeúčinnosti v rodičovské roli.

LITERATURA

- Akister, J., & Johnson, K. (2002). Parenting issues that may be addressed through a confidential helpline. *Health & Social Care in the Community, 10*(2), 106–111.
- Akister, J., & Johnson, K. (2004). The parenting task: Parent's concerns and where they would seek help. *Journal of Family Social Work, 8*(2), 53–64.
- Ateah, C. A. (2003). Disciplinary practices with children: Parental sources of information, attitudes, and educational needs. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing, 26*(2), 89–101.
- Baker, S., Sanders, M. R., & Morawska, A. (2017). Who uses online parenting support? A cross-sectional survey exploring Australian parents' internet use for parenting. *Journal of Child and Family Studies, 26*(3), 916–927.
- Bernhardt, J. M., & Felter, E. M. (2004). Online pediatric information seeking among mothers of young children: Results from a qualitative study using focus groups. *JIMIR Publications, 6*(1), 7.
- Borchard, M., Henry-Huthmacher Ch., Merkle., T., Wippermann C., & Hoffmann, E. (2008). *Eltern unter Druck*. Berlin: Konrad Adenauer Stiftung. Dostupné z www.kas.de/einzeltitel/-/content/eltern-unter-druck1
- Bornstein, M. H., Cote, L. R., Haynes, O. M., Hahn, C. S., & Park, Y. (2010). Parenting knowledge: Experiential and sociodemographic factors in European American mothers of young children. *Developmental Psychology, 46*(6), 1677.

- Bouche, G., & Migeot, V. (2008). Parental use of the Internet to seek health information and primary care utilisation for their child: A cross-sectional study. *BMC Public Health*, 8(1), 1–9.
- Camden, C., Dostie, R., Heguy, L., Gauvin, C., Hudon, C., Rivard, L., & Gaboury, I. (2020). Understanding parental concerns related to their child's development and factors influencing their decisions to seek help from health care professionals: Results of a qualitative study. *Child: Care, Health and Development*, 46(1), 9–18.
- Doty, J. L., & Dworkin, J. (2014). Online social support for parents: A critical review. *Marriage & Family Review*, 50(2), 174–198.
- Dworkin, J., Connell, J. H., & Doty, J. L. (2013). A literature review of parents' online behaviors. *Cyberpsychology*, 7(2), article 2.
- Havlík, R., & Koča, J. (2011). *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál.
- Jacobson, A. L., & Engelbrecht, J. (2000). Parenting education needs and preferences of parents of young children. *Early Childhood Education Journal*, 28(2), 139–147.
- Jang, J., & Dworkin, J. (2014). Does social network site use matter for mothers? Implications for bonding and bridging capital. *Computers in Human Behavior*, 35(2), 489–495.
- Jiyoung, Ch., & Quick, B., L. (2014). An examination of the relationship between health information use and health orientation in Korean mothers: Focusing on the type of health information. *Journal of Health Communication*, 20(3), 1–10.
- Johnson, K., Akister, J., McKeigue, B., & Wheeler, J. (2005). What does 'supporting parents' mean? Parents' views. *Practice*, 17(1), 3–14.
- Kim, Y. (2015). Variations in perceived parenting education preferences: A person-centred approach. *Early Child Development and Care*, 185(7), 1118–1133.
- Koepke, J. E., & Williams, C. (1989). Child-rearing information: Resources parents use. *Family Relations*, 38(4), 462–465.
- Lacinová, L. (2004) Příručky o výchově pro rodiče. *Pedagogika*, 54(4), 355–371.
- Lähteenmäki, M., Hakyemez-Paul, S., & Pihlaja, P. (2019). Formal and informal sources of paternal support in early parenthood. *Early Child Development and Care*, 189(11), 1786–1799.
- Lee, H. S. (2018). A comparative study on the health information needs, seeking and source preferences among mothers of young healthy children: American mothers compared to recent immigrant Korean mothers. *Information Research*, 23(4), n4.
- Leung, W.-Ch, Cui, Y., & Leung, L. (2014). Online parenting information seeking: Gratifications, usage, and perceived importance by Chinese parents with young children. *Journal of Cyber Culture and Information Society*, 26, 63–90.
- Lorenzová, J. (2017). *Sociální pedagogika – věda, praxe, profese. K problému utváření oborové a profesní identity sociální pedagogiky*. (Habilitační práce). Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z www.muni.cz/inet-doc/828892

- Marden, M., & Nicholas, D. (1998). Parents and their information needs: A case study: Parents of children under the age of five. *Journal of Librarianship and Information Science*, 30(1), 35–48.
- Mareš, J. (2013). Přehledové studie: jejich typologie, funkce a způsob vytváření. *Pedagogická orientace*, 23(4), 427–454.
- Masopustová, Z., Daňšová, P., Lacinová, L., Hanáčková, V., Chabadová, K., Šebelová, R., ... & Navrátilová, P. (2018). *Jak to mají mámy. Psychologický výzkum mateřství*. Brno: Masarykova univerzita.
- Meeussen, L., & Van Laar, C. (2018). Feeling pressure to be a perfect mother relates to parental burnout and career ambitions. *Frontiers in Psychology*, 9, 2113.
- Metzler, C. W., Sanders, M. R., Rusby, J. C., & Crowley, R. N. (2012). Using consumer preference information to increase the reach and impact of media-based parenting interventions in a public health approach to parenting support. *Behavior Therapy*, 43(2), 257–270.
- Morawska, A., Winter, L., & Sanders, M. R. (2009). Parenting knowledge and its role in the prediction of dysfunctional parenting and disruptive child behaviour. *Child: Care, Health and Development*, 35(2), 217–226.
- Mühling, T., & Smolka, A. (2007). *Wie informieren sich bayerische Eltern über erziehungs- und familienbezogene Themen? Ergebnisse der ifb-Elternbefragung zur Familienbildung 2006*. Dostupné z www.ssoar.info/ssoar/handle/document/12532
- Pavlicová, M. (2016). *Náklady intenzivního mateřství v ČR*. Praha: Gender Studies. Dostupné z www.dejmezenamsanci.cz/wp-content/uploads/2017/06/Náklady-intenzivního-mateřství-v-ČR.pdf
- Peet, S. H. (1994). *Information use among parents of preschool-aged children: Links to parent and child gender, domain of development, and child's developmental level*. Annual Meeting of the American Educational Research Association, New Orleans, LA, April 4-8, 1994. Dostupné z <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED370718.pdf>
- Peet, S. H. (1995). Parental perceptions of the use of internal source Early. *Education and Development*, 6(2), 145–154.
- Plantin, L., & Daneback, K. (2009). Parenthood, information and support on the internet. A literature review of research on parents and professionals online. *BMC Family Practice*, 10(1), 1–2.
- Pluye, P., El Sherif, R., Gonzalez-Reyes, A., Turcotte, E., Schuster, T., Bartlett, G., & Loignon, C. (2020). Outcomes of equity-oriented, web-based parenting information in mothers of low socioeconomic status compared to other mothers: Participatory mixed methods study. *Journal of Medical Internet Research*, 22(11), e22440.
- Polivanova, K. N. (2015). Modern parenthood as a subject of research. *Russian Education & Society*, 60(4), 334–347.
- Radey, M., & Randolph, K. A. (2009). Parenting sources: How do parents differ in their efforts to learn about parenting? *Family Relations*, 58(5), 536–548.

- Rothbaum, F., Martland, N., & Janssen, J. B. (2008). Parents' reliance on the Web to find information about children and families: Socio-economic differences in use, skills and satisfaction. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29(2), 118–128.
- Rudi, J., He, Y., Dworkin, J., & Doty, J. (2018). How useful is it? Differences in parents' perceptions of parenting information sources. *Journal of Human Sciences and Extension*, 6(3), 180–199.
- Sanders, M. R. (1999). Triple P – Positive Parenting Program: Towards an empirically validated multilevel parenting and family support strategy for the prevention of behavior and emotional problems in children. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 2(2), 71–90.
- Smolka, A. (2002). *Beratungsbedarf und Informationsstrategien im Erziehungsalltag: Ergebnisse einer Elternbefragung zum Thema Familienbildung [Potřeba rady a informační strategie v každodenní výchově: Výsledky rodičovského průzkumu na téma zakládání rodiny]*. Bamberg: Státní institut pro výzkum rodiny na Univerzitě Bamberg. Dostupné z <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-113375>
- Song, H., Cramer, E. M., McRoy, S., & May, A. (2013). Information needs, seeking behaviors, and support among low-income expectant women. *Women & Health*, 53(8), 824–842.
- Šedová, K. (2006). Rodinné vzdělávání jako součást celoživotního učení. *Studia paedagogica*, 54(11), 55–66.
- Šedová, K. (2007). Chtějí se rodiče učit? Rodinné a rodičovské vzdělávání očima potenciálních účastníků. *Studia paedagogica*, 55(12), 79–92.
- Thorslund, K., Hanse, J. J., & Axberg, U. (2014). Universal parental support – how to reach out: A cross-sectional random sample of Swedish parents. *BMC Public Health*, 14(1), 1–8.
- Walker, Ch. (2012). The information world of parents: A study of the use and understanding of information by parents of young children. *Library Trends*, 60(3), 546–568.

Mgr. Kateřina Neubauerová
www.pruvodcerodicovstvím.cz;
e-mail: katkaen@email.cz

NEUBAUEROVÁ, K. Information Resources of Contemporary Parenting: Core Study Topics and Preferred Parenting Information Sources

Research on the search for information by parents from a wide range of information sources in the social environment has an interdisciplinary character and its systematic clarification has not yet received much attention. The aim of this research study on current parenting information sources is to find out: 1. what topics researchers focus on in connection with information retrieval by parents, and 2. to map which information sources parents prefer. The research sample contains 38 surveys, of which 14 are qualitative and 16 quantitative; these are supported by four surveys with a mixed design, three literature retrievals, and one text analysis. This study suggests that researchers should begin to explore more about parenting information that parents obtain in the context of information strategies, information behaviour on the internet, parenting knowledge, parenting as such, child rearing, children's health, parental concerns, parental support, and theoretical studies of modern parenthood. Friends, family, relatives, and other parents, as well as long-term personal contact experts, have proved to be the preferred information sources. Sources also include print media and the internet, which is perceived as the source of first choice because of the lower availability of primary information sources. For parents, these resources are the most appropriate source of information. Therefore, it would be good to research it more in relation to vulnerable groups of parents, such as single mothers and parents with lower socio-economic status, and, last but not least, to focus on fathers as well.

Keywords: *information sources of parents, information needs of parents, information behaviour of parents, modern parenthood*

Příloha 1
Přehledová tabulka výzkumů informačních zdrojů současného rodičovství

Studie	Země / částice	Obor výzkumu	Věk dětí	Metodologie / N / repre- zentativnost	Metoda sběru dat	Analýza dat	Téma výzkumu	Výzkumné proměnné	Preferované informační zdroje
1	Kanada 28	Psycho- logie	0–6	Kvalitativní N 40 NE – typ studie	Telefonické rozhovory	Pravidelné vzorkování	Obavy rodičů	Rodičovské obavy, prefe- rence a četnost používání zdro- jů v závislosti na vzdělání rodičů	Přátelé, partneři, příbuzní, doktor, zdravotnická zařízení, časopisy, lektary, televize, knihy, brožury, videa
2	Kanada 1	Psycho- logie	3	Kvalitativní N 120 NE – typ studie	Dobrovolná účast, rozhov- ory, dorazník PPVT-R (Pea- body Picture Vocabulary Test)	Analýza rozptylu	Info- rnační strategie rodičů	Motorický, kognitivní a sociální vývoj na základě zhodnocení vývojových rizik	Lékař, pedagog, knihy, časopisy, manžele
3	Kanada 14	Psycho- logie	3	Kvalitativní N 120 NE – typ studie	Strukturovaný rozhovor	Chi-kvadrát analýza, odhad spolehlivosti, Cronbachovo alfa, Likerto- va stupnice	Info- rnační strategie rodičů	Vnímání in- terních zdrojů rodičovství o morickém, sociálním a kognitivním vývoji	Vlastní intuice o vývoji, ná- boženská víra, učení, zkušenosti z dětství, knihy, časopisy a po- radci
4	Velká Británie 31	Informační vědy	0–5	Kvalitativní N 35 NE – typ studie	Focus group skupiny, individuální rozhovory	Není po- psána	Info- rnační strategie rodičů	Rodičovské dovednosti, podpora rodičů a budouc- nost dítěte v informačních službách	Organizace, profesionálové, přátelé, knihy, brožury zdarma, rodina, televize

5	Jacobson & Engelbrecht, 2000	USA 51	Pedagogika	0–5	Kvantitativní N 679 ANO	Poměrný ná- hodný výběr	T-testy, Likertova stupnice	Vzdě- lávání rodičů	Informační potřeby rodičů školou a bez vysoké školy	Rodina, přátelé, učitelé, kostel, televize, noviny, knihy
6	Smolka, 2002	Německo 63	Rodinné vědy	0–18	Smišený N 1013 / N 46 ANO	Není popsána	Telefonický průzkum, osobní pohovory, metoda sně- hové koule	Výchova	Informace o výchově v každodenním životě a informační strategie	Partner, přátelé/ známí, příbuzní, učitelé, lékař, po- radenská centra
7	Alkiser & Johnson, 2002	Velká Británie 23	Sociální práce	0–18	Kvantitativní N 424 NE – malý vzorek	Příležitostný sběr, strukturo- vaný dotazník	Třídění kvalitativních odpovědí	Výchova	Témata na rodičovské lince pomoci na různých školách	Ostatní rodiče, rodičovská linka, rodina, přátelé, sociální síť
8	Ateah, 2003	Kanada 58	Ošetrova- telství	0–5	Kvantitativní N 170 NE – malý vzorek	Dotazní- ky, účast respondentům zaplácena	Likertova škala	Výchova	Informační zdroje a postroje rodičů v řešení disciplinární rodi- čů, rodičovské postroje	Knihy, diskuse s rodiči, videa, časopisy, pediatri, ostatní rodiče, letaky, vlastní rodiče, televize, zdravotní sestra, PC program
9	Lacinová, 2004	Česká republika citace ne- uvedeny	Psycho- logie	0–18	Kvalitativní analýza obsahu NE – typ studie	Analýza obsahu	Obsahová a tematická analýza cizojazyč- ných knih pro rodiče vydaných v 90. letech 20. století	Teoretic- ké studie moderního rodičov- ství	Hledání kritérií klasifikace publikací pro rodiče	Tematická nabíd- ka publikací se stereá s potře- bami rodičovské veřejnosti, roste význam názoru odborníků

10	Akister & Johnson, 2004	Velká Británie 21	Sociální práce a komunikační studia	0–11	Kvalitativní N 20 NE – typ studie	Dobrovolníci z větší komunitní studie, strukturovaný dotazník	Kategorie kvalitativních odpovědí nejsou dost velké pro statistické srovnání	Podpora rodičů	Kam by se rodiče obrátili o pomoc při řešení rodičovských úkolů; mladé matky; mohlo by se rodičovství naučit?	Internet, přátelé, lékaři/pediatr, manžel/partner, vlastní rodiče, terapeut/poradce, příbuzní, brožury, knihy, časopisy
11	Johnson et al., 2005	Velká Británie 21	Sociální práce	0–6	Kvantitativní N 428 NE – malé kohory	Rozeslán dotazník ve školách	Není popsána	Podpora rodičů	Organizace, kde by rodiče hledali pomoc, typy služeb, výzkumnou proměnnou jsou školy a jejich prostředí	Rodičovské skupiny, mimoškolní zařízení, rady pro pomoc, informace/letáky, Droupin
12	Bernhardt & Felter, 2004	USA 355	Komunikační studia	0–5	Kvalitativní N 20 NE – typ studie	Fokusní skupiny, polostrukturovaný rozhovor, otevřené otázky	Induktivní metoda kódování, vyjmout a vložit	Informace o zdraví dětí na internetu	Hledání pediatrických informací v závislosti na věku a pracovním stavu rodičů	Internet, lékaři, sestry, ostatní rodiče, knihy, odpovídající lékařská služba
13	Šedová, 2006	Česká republika 7	Pedagogika	0–18	Kvantitativní N 1305 ANO	Reprezentativní dotazníkové šetření	Není popsána	Vzdělávání rodičů	Zájem rodičů o rodičovské vzdělávání a postoje k rodičovskému vzdělávání	Poradím si sám, příbuzní/známí, knihy/časopisy, odborník, televize, internet, přednáška
14	Smolka & Mühlhling, 2007	Německo 42	Rodinné vědy	0–18	Smíšený N 1287 / N 41 ANO	Kvantitativní telefonické a osobní rozhovory, princip sněhové koule	Není popsána	Výchova	Informační potřeby v každodenním životě a témata související s rodinou	Partner, přátelé/známí, příbuzní, učitelé, lékař, poradenská centra

15	Šedová, 2007	Česká republika 6	Pedagogika	0–18	Kvalitativní N 12 NE – typ studie	Heteroge- nita vzorku, polostruktu- rovaná hloubkové rozhovory	Kombinace analytické techniky vyložení karet a tematické- ho kódování	Vzdě- lávací rodičů	Jak rodiče vní- mají rodné vzdělávání, postoj a přístup k rodičovské- mu vzdělání	Knihy, časopisy, internet, televizní pořady, komunika- ce se známými
16	Ro- thbaum, Mart- land & Jannsen, 2008	USA 139	Psycho- logie	6–18	Kvalitativní N 120 NE – typ studie	Rozhovor – otázký nuc- ného výběru a s otevřenou volbou, 20 minut hledání informací s asistentem na webu	Metoda kódování pomocí zakorvené teorie	Informa- ční chování na inter- netu	Vliv socioeko- nomického sta- tusů na webové dovednosti, na používání webu rodiči, společání rodi- čů na web	Internet (profiluje se jako primární zdroj informací o výchově a rodi- čovství)
17	Bouche & Migeot, 2008	USA 78	Věřejné zdraví	3–6	Kvantitativní N 1068 ANO	Dotazník, ná- hodný výběr	Klastrová analýza, víceozměrný regresivní model	Informa- ce o zdraví děti na inter- netu	Počet konzul- tační pediatria, úroveň stresu rodičů, demo- grafická data, vztah využití internetu a pe- diatria	Lékařník, lékař, příbuzní či pří- telé, zdravotníci, homeopatie
18	Plantin & Danbek, 2009	Švédsko 212	Sociální práce	0–18	Rešerše N 109 NE – typ studie	Strategie „bul- ding block“, hledání článků podle klíčových slov v pěti databázích, pu- blikace vydané po roce 2000	Statistické analýzy jednotlivých skupin	Informa- ční chování na inter- netu	Jak rodiče po- užívají internet k vyhledávání informací o zdraví dětí, výchově a o ro- dném životě	Internet (neutra- lizuje pocit izola- ce, je primárním zdrojem informací vzhledem ke sni- žené podpoře ro- dičů, příbuzných a přátel)
19	Radey & Randolph, 2009	USA 143	Sociální práce	0–10	Kvantitativní N 1081 NE – mířká návratnost	Sekundární data, náhodný výběr	Logistická regrese, Wal- dovy χ^2 -testy, Waldovy F-testy, regre- sivní analýza, Parsonsovy korelace	Informa- ční chování na inter- netu	Demografická data, použití internetu, jako se rodiče liší ve snaze dovédět se o rodičovství	Rodina, přátelé, učitelé, ostatní rodiče, knihy, televize, rádio, noviny, internet

20	Bornstein et al., 2010	USA 224	Psychologie	2	Kvantitativní N 269 NE – malý vzorek	Dotazník rodičovských znalostí, skóre čovství – KIDI (Knowledge of Infant Development Inventory), Likertova škála	Analýza rozptylu ANOVA (Analysis of Variance), analýza kovariance ANCOVA (Analysis of Covariance)	Znalosti rodičů	Rodičovské znalosti, informační podpora, sociodemografická data, porovnávání dospívajících a dospělých matek	Otec dítěte, písemné materiály, pediatr, matčina matka, přítel, sousedé, ostatní příbuzní, nevlastní matka, ostatní rodiče
21	Mezler et al., 2012	Austrálie 181	Psychologie	0–18	Kvalitativní N 162 NE – typ studie	Fokusní skupina online, zhlédnutí epizody Triple P	Regressivní analýza	Znalosti rodičů	Preference sportbitelů ke zvýšení dosahu a dopadu informací v médiích, výchovné obrátky a demografická data	Workshopy, semináře, domácí návševy, online program, televizní program, telesešity, centrum zdrojů individuální terapie, brožura, kniha
22	Walker, 2012	Velká Británie 21	Komunikační vědy	6–14	Kvalitativní N 33 NE – typ studie	Polostrukturované rozhovory	Zakotvená teorie	Informační strategie rodičů	Jak rodiče vyhledávají, vnímají a využívají informace.	Knihy, televizní programy
23	Song et al., 2013	USA 143	Porodnictví	0	Kvalitativní N 63 NE – typ studie	Dotazníky, zapsané těhotné ženy do dotovaného programu	Hierarchická regrese, Likertova stupnice, sociální podpory	Informace o zdraví dětí na internetu	Informační potřeby, chování a oporu žen s nízkými příjmy	Interpersonální zdroje informací, otec dítěte, rodina zřídka, internet pro informace o zdraví, potřeba pomoci
24	Dworkin, Connell & Doy, 2013	USA 140	Sociální a rodinná studia	0–18	Rešerše 27 studií NE – typ studie	Uspořádání článků podle obsahu, komplexní přehled literatury do prosince 2011	Kombinace klíčových slov	Informační chování na internetu	Používání internetu rodiči v každodenním životě	Online zdroje, zdroje sociální podpory

25	Jiyung & Quick, 2014	Korea 20	Média a komunikace	0–3	Kvantitativní N 533 NE – sběr dat	Dobrovolná účast, online průzkum	Regresivní analýza	Informace o zdraví dětí na internetu	Neformální online informace o zdraví matce a formální online informace	Materešská komunita, web o zdraví dětí, přátelé, rodina, sociální síť
26	Masopustová et al., 2018	Česká republika 1	Psychologie	0–3	Kvantitativní N 657 NE – způsob sběru dat	Součást longitudinální studie	Není popsána	Informační strategie rodičů	Intenzivní materešství, témata intenzivního rodičovství	Přátelé, vlastní rodiče, knihy, lékaři, odborníci, vlastní zdroje
27	Thorslund, Hanse & Axberg, 2014	Švédsko 17	Psychologie	0–17	Kvantitativní N 1744 ANO	Náhodný výběr, telefonické rozhovory	Chi-kvadrát, analýza ANOVA	Informace o zdraví dětí na internetu	Rozdíl v zájmu o vzdělání mezi matkou a otcem v oblasti duševního zdraví, univerzální rodičovská podpora	Internet, webová stránka, systém péče o děti, vládní organizace
28	Doty & Dworkin, 2014	USA 84	Sociální a rodinná studia	0–18	Rešerše, kritická recenze 19 studií NE – typ studie	Říjen 2012 až květen 2013 – hledání na základě klíčových slov, pak předkové a potomkové důležitých odkazů na Google Scholar	Analýza obsahu studií spontánní online podpory na internetu	Podpora rodičů na internetu	Sociální podpora rodičů na internetu	Osobní sociální síť přátel, Facebook, programy online podpory a weby
29	Leung, Cui & Leung, 2014	Čína necitace uvedeny	Publicistika, komunikace	0–6	Kvantitativní N 391 NE – malý vzorek, metoda sběru dat	Heterogenní vzorku, polostrukturované hloubkové rozhovory	Faktorová analýza, hierarchická regrese	Informační chování na internetu	Psychologické potřeby a potřeba sociálních sítí, vnímání online zdrojů, proměnná demografická data	Tradiční zdroje, online diskuse, blogy

30	Kim, 2015	USA 6	Pedagogika	0–5	Kvantitativní N 698 NE – malé klastry	Metoda pohodlného odběru vzorku	Klasťová analýza, shluková analýza	Vzdělávání rodičů	Vnímání potřebných témat rodiči a preferované způsoby přijímání informací	Pošta, e-mail, workshop, televize, rádio, aplikace digitálních médií, online brožury
31	Baker, Sanders & Morawska, 2017	Austrálie 81	Psychologie	2–12	Kvantitativní N 459 NE – způsob sběru dat	Online průzkum přes weby, reklamy, popisné statistiky	Chi-kvadrát analýza, hierarchická regrese k určení užitečnosti	Informační chování na internetu	Způsob používání internetu rodiči v přístupu k informacím, hodnocení emocionální úrovně dítěte a poruchy chování škálou intenzity CAPES (Child Adjustment and Parent Efficacy Scale)	Přátelé / další rodiče, rodičovské weby, předchozí zkušenosti, manžel/partner, učitel, lékař, Facebook, Twitter, pracoviště rodičů
32	Rudi et al., 2018	USA 5	Sociální vědy o rodině a duševním zdraví	0–18	Kvantitativní N 1 339 ANO	Sekundární data ze studie využití technologií rodiči, nábor přes sociální síť	Vícenásobná regresivní analýza, analýza rozptylu, Likertova škála	Informační strategie rodičů	Demografická data, prožitá krizová situace za poslední půlrok, zdravotné a nemocné děti, rozdíly ve vnímání informačních zdrojů	Internet, přátelé, lékař/pediatr, manžel/partner, terapeut/poradce, knihy, časopisy, vlastní matka/otec, příbuzní, letáky

33	Lee, 2018	Velká Británie 11	Informační vědy a komunikace	0–5	Smišený N 480 / N 11 ANO	Nepravděpodobné vzorkování, online průzkum	Indukční otevřené kódování, statistika tolerance, analýza rozptylu, řadové regrese vztahu proměnných, Likertova stupnice	Informace o zdraví dětí	Hledání a preference informačních zdrojů matek zdravotně znevýhodněných dětí, skupina matek v USA a korejské matky přistěhovalců v USA	Weby, sociální média, lidské zdroje – preferují matky v USA (lékař, zdravotní sestra, manžel, příbuzní); online komunity, knihy – upřednostňují spíše korejské matky
34	Lähreemäki et al., 2019	Finsko 2	Fyzioterapie	0–2	Kvantitativní N 1069 ANO	Tři fáze sběru, zájemci respondenti, dotazníky zasílány poštou	Binární logistická regresivní analýza	Podpora rodičů	Dostupnost informační a sociální podpory otců, socioekonomický status, potřeba podpory	Prarodiče, příbuzní, přátelé, bývalá manželka, úřady
35	Camden et al., 2020	Kanada 1	Fyzioterapie	2–5	Kvalitativní N 16 NE – typ studie	Závěrečná fáze třífázového výzkumu, polostrukturované rozhovory	Selektivní vzorkování na základě sociodemografických dat	Obavy rodičů	Vnímání ohrožení vývoje dítěte, dotazník vývojeho zpoždění, porozumění rodičovským obavám	Vnitřní zdroje, rodina, pedagog, lékař/pediatr
36	Pluye et al., 2020	Kanada 1	Medicína	0–8	Smišený N 2447 / N 40 ANO	Kvalitativní interpretační polostrukturovaná studie, rozhovory, demografický dotazník	Deduktivně induktivní analýza kvalitativního přepisu	Informace o zdraví dětí na internetu	Rozdíly v hledání na internetu mezi nízkým a vysokým socioekonomickým statusem	Webové stránky, webová fóra, příbuzní, služby péče